

Les millors obres de les lletres gironines (9) U.H.P. La insurrecció proletària d'Astúries

Els fets d'octubre del 1934 tingueren una gran importància a Astúries, on esclata una revolta obrera que controlà el territori, usant mots d'actualitat, i fou reprimida brutalment; un periodista gironí i esquerrà, Narís Molins i Fàbrega, hi anà i redactà un llibre de periodisme compromès.

L'horror de la repressió en un llibre-reportatge

Josep Maria Figueres
PROFESSOR DE LA UAB

Narcís Molins i Fàbrega és l'autor d'un llibre rellevant i força desconegut: *U.H.P. La insurrecció proletària d'Astúries* (1935) traduït, passada la censura de Franco, i publicat el 1977 en segona edició mig segle després. L'obra (en el títol de la qual les sigles *U.H.P.* responen a la consigna *Unión Hijos del Pueblo*) esdevé una visió detallada, en format reportatge, d'un trist episodi que van protagonitzar les forces proletàries a Astúries. Miners i obrers davant les forces militars i d'ordre públic formades pels cossos militars més bruts -rifenyis i legionaris- sota el comandament de dos militars que tindran un trist protagonisme durant la guerra civil. Yagüe i López Varela, que al costat de la guàrdia civil i altres cossos reprimiren la revolta a canonades.

El reportatge és un text àgil amb allau d'informació i amb citacions dels testimoniatges

personals. Té l'objectiu de mostrar una explicació dels fets i la relació dels mateixos seguint un criteri cronològic i geogràfic, de Lleó a Oviedo, passant, és clar, per la conca minera que esdevé el centre de l'episodi. Al mateix temps intenta d'explicar les motivacions ideològiques dels esdeveniments prenent partit per la seva opció política. De factura dinàmica, redacció viva i gran interès, Wilebaldo Solano en remarca, al pròleg de la segona edició, el valor testimonial. Molins exposa, amb noms i cognoms, l'abast de la tan dura repressió i venjança que els militars imposaren als miners vençuts en prelude del que seria pocs anys després.

Les simpaties del periodista són pels revoltats en el que constitueix un dels moments revolucionaris més singulars en l'Europa del segle XX. Tanmateix, en guanyar els militars, la repressió és brutal i ferotge. Quan els miners són forts hi ha prudència i contenció pel que pogués ser. En guanyar, impunitat i Molins mostra la ferotgia repressiva amb assassinats d'adolescents i de vells, fins i tot per error de persones addictes a la CEDA que són confoses i, en llenguatge de l'època, passades per les armes, de forma sumària

sense cap formació de causa jurídica. Hi ha episodis molt durs com els de l'afusellament col·lectiu de miners que seran enterrats en restes carboníferes i als que la guàrdia civil no deixa recollir els cossos a vídues i fills. La fossa fou localitzada pels familiars en sobresortir de la negra terra un braç que apuntava al cel amb el puny tancat.

Molins fou un dels pocs periodistes que anà a Astúries i ho narra en unes cròniques que apareixen en un llibre denuncia publicat l'any següent en català i a Barcelona per Editorial Atena i que mostra els miners com a éssers humans, igual que *Germinal* de Zola, i no com els monstres sanguinaris que el periodisme conservador difon i també la novel·lística com *La aldea perdida* de Palacio Valdés, d'on es demostra que ni el periodisme ni la narrativa són aliens a la història i la conformació de mentalitats.

Han estat diversos els periodistes que van anar a Astúries o van publicar sobre l'episodi a més dels protagonistes com Manuel Grossi, un dels més coneguts i amb epíleg de Julián Gorkin, des de la presó de València, que cita la Comuna de París del 1871 com un precedent. El

1935
Primera edició; U.H.P. és l'eslogan i consigna «Unión Hijos del Pueblo.»

2017 apareix *Tres periodistas en la revolución de Asturias*, de Jordi Amat, que es fixa en Manuel Chaves Nogales, José Díaz Fernández i Josep Pla. Especialment parcials són els reportatges de Pla a *La Veu de Catalunya*, com és pot llegir fàcilment atès que a ARCA de la Biblioteca Nacional de Catalunya hi la col·lecció del periòdic, tot i que falten exemplars pendents de digitalitzar. Per exemple en la crònica publicada el 25 d'octubre del 1934 Pla s'abona en la descripció de l'Oviedo destrossat i considera els revoltats culpa-

bles de tot i els militars defensors benemèrits de l'ordre quan la veritat és en els matissos, fins i tot parla d'avanços militars pacífics i que totes les malvestats són dels miners...

Molins, en l'entrevista de Joan Alavedra a *Última Hora*, en responde si el llibre és un reportatge o una apologia respon: «Ni una cosa ni l'altra, pròpiament. És la confrontació diríem d'uns fets, amb les meves reflexions i les meves experiències. És un relat de la revolució, un relat fet sobre observacions

personals a Gijón, Oviedo (...) un relat, però, fet amb una intenció.

- És potser una crítica?
- Aquest és el mot més escaient, si el premen en el sentit de crítica al servei de la revolució. És adir: els fets que jo conto són, només, els fets que em semblen exemplars».

El llibre, l'únic en català publicat sobre aquells fets, no va ser conegut en ser l'edició recollida per la censura i l'autor perseguit. Diu en aquesta entrevista, del 31 de març del 1936, que encara li duren els tràmits...

-
Coberta d'una novel·la inèdita conservada a la Biblioteca del Pavelló de la República, a Barcelona.

1944
Amb el dibuixant Josep Bartolí publicà el llibre «Campos de concentración».

1977
Segona edició, traduïda al castellà.

Narcís Molins i Fàbrega

Periodista i activista

El periodista i militant polític Narcís Molins i Fàbrega nasqué a Beuda, altres diuen a Tortellà, i les dates són també variades, 1901, 1906, 1910. Les fonts discrepen. Tota la seva vida estigué identificat amb la causa proletària, i en reportatges, articles i llibres deixà testimoni del seu ideari que es forja de forma autodidacta. Amb el dibuixant Josep Bartolí publicà un llibre testimoni, *Campos de concentración* (1944) a Mèxic mateix, on s'exilià i visqué fins a la mort el 1962 a Cuautla, amb una breu estada a Caracas (Veneçuela) del 1955 al 1957. És autor també d'unes memòries novel·lades de 229 pàgines mecanografiades que va titular *Quan 3 + 3 fan 4* que es conserven a la biblioteca del Pavelló de la República, a Barcelona.

D'origens humils, no pogué estudiar, però de caràcter curiós, intel·ligent i treballador entrà al periodisme amb dinamisme. Primer a *La Nau* i posteriorment a altres periòdics. Detingut per conspirar contra la Dictadura fou empresonat i compartí la Model amb Andreu Nin, mantenint amistat i ideologia comuna. Col·laborà a *L'Opinió* setmanari i, posteriorment, a *La Humanitat*. Wilebaldo Solano diu en el citat excel·lent pròleg de l'edició espanyola, que el primer número de *La Humanitat* després del 6 d'octubre de 1934 fou preparat i escrit gairebé íntegre per ell tot sol. Participa en la premsa del Bloc Obrer i Camperol (BOC) essent director de *L'Hora*. Igualment participà en altra premsa revolucionària com *La Batalla*, *Comunismo*, *El Soviet*...

Fou membre del Comitè executiu del POUM. El juliol del 1936, amb Pere Pagès i altres va a *El Correo Catalán* que, incautat, esdevindrà el diari *Avant* del qual serà nomenat redactor en cap, n'havia tanmateix de ser el director, fins el juny del 1937 quan amb la persecució del POUM el partit desapareix públicament. Durant la guerra treballà també per al servei de premsa de la Generalitat i mantingué una activa labor en pro de la República, per exemple, anà a París a entrevistar-se amb els nacionalistes rifenyis per promoure una rebel·lió contra els militars rebels des de la seva reguarda.

Patí l'exili, primer França fins el 1940 i després a Mèxic, on seguí col·laborant a la premsa del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) al qual es vinculà després de l'expulsió del BOC i la seva incorporació a Esquerra Comunista amb Andreu Nin. A Mèxic estudià i és autor d'un estudi molt singular dins la historiografia mexicana referit a la societat precolombina, *El Códice Mendocino y la economía de Tenochtitlán* (1956), publicat per Porrúa, era la seva tesi d'antropologia en la que es llicencià a Mèxic, on explica el sistema tributari asteca rebatent els mites nacionalistes mexicans en boga. Obra poc coneguda, només hi ha exemplars a la biblioteca de la UNAM a Mèxic i cap a Catalunya, essent una mostra de la dispersió dels llibres d'autor català a l'exili i que sovint han tornat gràcies només a la generositat d'exiliats com Tisserer que n'ha fet donació.

Un fragment

L'Oviedo burgès i la insurrecció

Presentem un fragment descriptiu dels miners; del conjunt de l'obra de Molins i Fàbrega cal remarcar la força i detall de les descripcions de la revolta i especialment, de la molt dura repressió amb bombardeigs, violacions, tortures... per acabar amb les protestes socials, una repressió que en ser feta per les forces del poder és silenciada o justificada.

« Aquell bon burgès no sabia què havia passat. Havia sentit trets, molts trets, explosions esfereïdes que feien trontollar la casa. Corredisses, crits i renecs. Aquell terrabastall no podia ésser sinó revolució. Aquella Revolu-

ció que fins parlant era pronunciada amb majúscula pels obrers. Quina fe aquells pobres que pensaven que la revolució havia d'ésser llur alliberament! El nostre burgès, burgès d'esperit, no pas de posició econòmica, ja sabia que els obrers no eren aquells és-

sers malvats de què parlaven *Región* i *El Cabayón*, però no entenia llur afany a donar motiu perquè els hi consideressin. Ell mateix, a Gijón, durant l'estiu i en les seves visites als pobles de la conca minera, havia conegut de prop aquella mena de diables que tant esfe-

reïen els habitants rics d'Oviedo. I, amb tot, ell ara també estava una mica esverat. N'hi havia per a estar-ho. Feia massa estona que durava aquella fressa esfereïdora i que no es veien guàrdies d'assalt ni soldats pels carrers. ¿Seria veritat el que havia dit el seu veí de l'escala, que els revolucionaris eren els amos de la ciutat? Era totalment impossible. Una cosa eren els mítings, els articles, les batusses aïllades amb la policia, les manifestacions, fins i tot les topades amb morts i ferits d'uns i altres, i una altra cosa era la possibilitat que aquells homes esprimatxats, amb ulls negres com un abisme i sempre febrosecs, s'haguessin apoderat d'Oviedo. Era una cosa totalment impossible. A la ciutat hi havia soldats, guàrdia civil, guàrdia d'assalt, carrabiners, municipals i gent d'ordre disposats a lluitar. Era impossible que aquells pobres diables haguessin pogut arribar fins a la capital. Fóra la subversió de les coses. Seria la fi del món. La negació de la realitat.

Els miners eren prou capaços de fer barabassades a les mines, inundar pous, volar boques de mina, fer saltar vies de tren, fins

prendre alguna caserna de la guàrdia civil; però això en llur mèdia a Sama, a Mieres, a Turón. A tots aquells pobles on amb una mica d'audàcia ells podien fer-se amos sense massa esforç. Comptat i debatut, no seria pas la primera vegada que es feien fort a les valls i que les forces del Govern necessitaven Déu i ajut per a recuperar les mines. Un episodi més de la vida d'aquells desgraciats que un dia i un altre dia es juguen la vida per guanyar un jornal no pas massa granat. Un dia o dos de resistència. De moment uns quanta morts i uns quants ferits, i després uns quants a presidis. No podia creure altra cosa. No era pas que no hagués tingut temps de parlar d'aquesta qüestió amb els seus amics. A la tertúlia del Peñalva ja feia temps que era el tema obligat. Els seus companys de cafè: dos magatzemistes, un comandant, un capità i un buròcrata com ell ho tenien com a tema de cada dia. Parlaven de la revolució com d'un perill que tenien al damunt. Les vegades que el comandant, amb la seva fraseologia de caserna, havia acusat al Govern de lenitat, davant les propagandes d'aquell Xavier Bueno a la direcció d'*Avance*.

